

Pojęcie miejsca stałego pobytu w prawie karnym

Radosław Giętkowski

Doktor habilitowany nauk prawnych.
Profesor nadzwyczajny na Wydziale
Prawa i Administracji Uniwersytetu
Gdańskiego. Autor 80 publikacji z za-
kresu prawa karnego i administracyj-
nego. Rzecznik dyscyplinarny i członek
Konwentu Rzeczników przy Ministrze
Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

✉ prarg@ug.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0002-0678-5369>

The Notion of Permanent Place of Residence in Criminal Law

“Permanent place of residence” is one of the most ambiguous notions in criminal law. Its interpretations differ. Moreover, the comprehensive outlook on this notion is lacking in criminal law. At the same time, the range of use of a permanent place of residence notion lastingly extends and its understanding influences among other things the scope of an accused’s duties. Therefore, it is necessary to analyse this notion taking into consideration the cohesion of the criminal law system. The author proposes that the whole criminal law definition of a permanent place of residence be universal.

Słowa kluczowe: miejsce stałego pobytu, prawo karne, kara ograniczenia wolności

Key words: permanent place of residence, criminal law, limitation of liberty penalty

1. Wprowadzenie

„Miejsce stałego pobytu” nie należy do tradycyjnych pojęć prawa karnego. Pojawiło się w przepisach tej gałęzi prawa stosunkowo niedawno i początkowo w bardzo niewielkim zakresie. Liczba przepisów prawa karnego posługujących się tym pojęciem znacznie jednak wzrosła, zwłaszcza w ostatniej dekadzie. Jednocześnie od samego początku obecności omawianego pojęcia w prawie karnym w różny sposób było ono rozumiane. W szczególności przyjmowano odmienne jego rozumienia na gruncie różnych ustaw karnych, a nierzadko nawet na gruncie

tej samej ustawy. Brakowało do-
tychczas kompleksowej refleksji
nad interpretacją pojęcia miejsca
stałego pobytu w obszarze całego
prawa karnego. Celem niniejsze-
go opracowania jest uzupełnienie
tego braku w doktrynie prawa kar-
nego. To samo pojęcie powinno
być bowiem jednolicie rozumiane
w obrębie tej samej gałęzi prawa.

Pojęciem miejsca stałego pobytu po raz pierwszy posłużył się Kodeks karny z 19 kwietnia 1969 r.¹, określając treść kary ograniczenia wolności przez wskazanie w art. 33 § 2 pkt 1, że w czasie odbywania

---

1 Dz.U. 1969, nr 13, poz. 94 z późn. zm.

tej kary skazany nie może bez zgody sądu zmieniać miejsca stałego pobytu. Analogiczną regulację, aczkolwiek w odniesieniu do ukaranego karą ograniczenia wolności orzekaną w reakcji na wykroczenie, a nie skazanego, przewidział w nieco późniejszym czasie Kodeks wykroczeń z 20 maja 1971 r.² (art. 20 § 2 pkt 1). Ostatnią ustawą z zakresu prawa karnego z okresu PRL-u, w której występowało pojęcie „miej-

masowych oraz niektórych innych ustaw⁵. Zgodnie z 41b § 3 k.k. (w obowiązującym obecnie brzmieniu), orzekając zakaz wstępu na imprezę masową, sąd może orzec obowiązek przebywania skazanego w czasie trwania niektórych imprez masowych objętych zakazem w miejscu stałego pobytu, z zastosowaniem systemu dozoru elektronicznego. Przejściowo jeszcze, w okresie od 1 lipca 2015 r. do 15 kwietnia 2016 r. ob-

„Miejsce stałego pobytu” nie należy do tradycyjnych pojęć prawa karnego. Pojawiło się w przepisach tej gałęzi prawa stosunkowo niedawno i początkowo w bardzo niewielkim zakresie. Liczba przepisów prawa karnego posługujących się tym pojęciem znacznie jednak wzrosła, zwłaszcza w ostatniej dekadzie.

sce stałego pobytu”, był uchwalony tego samego dnia Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia³, który w art. 10 § 2 pkt 1 ustanawiał wyjątek od negatywnej przesłanki procesowej, jeśli określone osoby mają w Polsce miejsce pobytu stałego (zamieszkania).

Po wejściu w życie nowych kodyfikacji karnych pojęcie miejsca stałego pobytu nadal powiązane było przede wszystkim z karą ograniczenia wolności. Przepis art. 34 § 2 pkt 1 Kodeksu karnego z 6 czerwca 1997 r.⁴, zwanego dalej k.k., utrzymał ciążący na skazanym na karę ograniczenia wolności zakaz zmiany miejsca stałego pobytu bez zgody sądu, i przez kilkanaście lat był to jedyny przepis k.p. posługujący się omawianym pojęciem. Po raz drugi pojęcie to zostało wprowadzone do k.k. w związku ze środkiem karnym zakazu wstępu na imprezę masową, na mocy Ustawy z 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o bezpieczeństwie imprez

wiązywał przepis art. 34 § 1a pkt 2 k.k.⁶, przewidujący postać kary ograniczenia wolności polegającą na obowiązku pozostawania w miejscu stałego pobytu lub w innym wyznaczonym miejscu, z zastosowaniem systemu dozoru elektronicznego. W Kodeksie postępowania karnego z 6 czerwca 1997 r.⁷, zwanym dalej k.p.k., i w Kodeksie karnym wykonawczym z tego samego dnia⁸, zwanym dalej k.k.w., pojęcie miejsca stałego pobytu początkowo zaś w ogóle nie występowało.

Z upływem lat zakres zastosowania pojęcia miejsca stałego pobytu w przepisach karnych systematycznie się poszerzał. W 2001 r. pojęcie to wprowadzono do

2 Tekst jedn. Dz.U. 2018, poz. 618 z późn. zm.

3 Dz.U. 1971, nr 12, poz. 116 z późn. zm.

4 Tekst jedn. Dz.U. 2018, poz. 1600 z późn. zm.

5 Dz.U. 2011, nr 217, poz. 1280.

6 Zob. Ustawa z 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2015, poz. 396 i Ustawa z 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2016, poz. 437 z późn. zm.

7 Dz.U. 1997, nr 89, poz. 555; obecnie tekst jedn. Dz.U. 2018, poz. 1987 z późn. zm.

8 Dz.U. 1997, nr 160, poz. 1083; obecnie tekst jedn. Dz.U. 2018, poz. 652 z późn. zm.

k.p.k. – do rozdz. 66, poświęconego przejściu i przekazaniu orzeczeń do wykonania⁹, w którym to rozdziale sześciokrotnie mówi się o osobie mającej miejsce stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub za granicą. W 2001 r. (dnia 24 sierpnia) uchwalony został także Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia¹⁰, zwany dalej k.p.s.w., który stanowi, że do osób niemających stałego miejsca zamieszkania lub miejsca stałego pobytu stosuje się postępowanie przyspieszone (art. 90 § 1) i że wobec takich osób można orzec natychmiastową wykonalność wyroku skazującego (art. 82 § 4). Jeszcze większą rolę odegrało pojęcie miejsca stałego pobytu w Ustawie z 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego¹¹, zwanej dalej u.w.k.p.w., w której pojawiło się ponad dwudziestokrotnie, przede wszystkim w regulacjach dotyczących obowiązku pozostawania (przebywania) w miejscu stałego pobytu, przebywania poza takim miejscem, instalowania urządzenia monitorującego, kontroli miejsca stałego pobytu i ustalania właściwości sądu. Przepis art. 6 ust. 1 pkt 3 u.w.k.p.w. z posiadaniem miejsca stałego pobytu łączył też samą możliwość udzielenia skazanemu zezwolenia na odbycie kary w systemie dozoru elektronicznego.

W 2016 r., na mocy ustawy z 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹², przepisy o systemie dozoru elektronicznego zostały przeniesione do k.k.w. – do nowo utworzonego rozdziału VIIa. Po ostatnich nowelizacjach pojęcie miejsca stałego pobytu użyte jest w tym rozdziale pięciokrotnie – w kontekście ustalania właściwości sądu, przesłanek udzielenia skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (art. 431a § 1 pkt 3 utrzymuje wymóg posiadania przez skazanego określonego miejsca stałego pobytu) oraz w związku z obowiąz-

kiem pozostawania w miejscu stałego pobytu i oddaniem się z tego miejsca. Jednocześnie wspomniana ustawa wprowadziła pojęcie miejsca stałego pobytu do art. 172 § 3 k.k.w. (określającego właściwość jednostki Policji, której przesyła się informację o oddaniu skazanego pod dozór) oraz art. 223 § 6 (wskazującego osoby, do których odpowiednio stosuje się przepisy o przeniesieniu tymczasowo aresztowanego do zakładu karnego). Ustawa ta nie była jednak pierwszą, która wprowadziła do k.k.w. omawiane pojęcie. Jako pierwsza uczyniła to Ustawa z 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw¹³, która w art. 54, określającym miejsce wykonywania kary ograniczenia wolności, pojęcie miejsca zamieszkania skazanego zastąpiła pojęciem miejsca stałego pobytu. Następnie ugruntowała to pojęcie w k.k.w. Ustawa z 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw¹⁴, która wprowadziła je do niektórych przepisów w sposób pierwotny, ale częściej wprowadzała je w miejsce używanych wcześniej pojęć, takich jak „miejsce zamieszkania”, „miejsce pobytu”, „miejsce zamieszkania lub pobytu” czy „miejsce zameldowania lub przebywania bez zameldowania”. Chodzi tu o następujące przepisy: art. 79 § 1 (określający właściwość aresztu śledczego), art. 79a § 1 (wymieniający dane podawane przez skazanego przy przyjęciu do aresztu śledczego), art. 159 § 2 pkt 1 i 3 (określający właściwość kuratora sądowego i nakładający na warunkowo zwolnionego obowiązek niezmienniania bez zgody sądu miejsca stałego pobytu), art. 165 § 1 (określający właściwość zakładu karnego), art. 168a § 3 (wyznaczający właściwość jednostki Policji zawiadamianej o zwolnieniu z zakładu karnego) oraz art. 169 § 3 i 4 (zakazujący skazanemu, na którego nałożono obowiązki o charakterze probacyjnym i oddanemu pod dozór zmieniać miejsce stałego pobytu bez zgody sądu i wskazujący jako miejsce wykonywania dozoru miejsce stałego pobytu).

Poszukując właściwej interpretacji pojęcia miejsca stałego pobytu w prawie karnym, w pierwszej kolej-

9 Zob. Ustawa z 9 września 2000 r., o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, ustawy o zamówieniach publicznych oraz ustawy – Prawo bankowe, Dz.U. 2000, nr 93, poz. 1027.

10 Tekst jedn. Dz.U. 2018, poz. 475 z późn. zm.

11 Tekst jedn. Dz.U. 2010, nr 142, poz. 960 z późn. zm.

12 Dz.U. 2015, poz. 396.

13 Dz.U. 2009, nr 206, poz. 1589 z późn. zm.

14 Dz.U. 2011, nr 240, poz. 1431 z późn. zm.

ności należy zwrócić uwagę, że pojęcie to występuje w prawie administracyjnym, a konkretnie w Ustawie z 24 września 2010 r. o ewidencji ludności¹⁵, dalej jako u.e.l. Ustawa ta zawiera ponadto definicję samego pobytu stałego. Zgodnie z jej art. 25 ust. 1 pobylem stałym jest zamieszkanie w określonej miejscowości

k.c. Mówi on o miejscu zamieszkania osoby fizycznej i definiuje je jako miejscowość, w której ta osoba przebywa z zamiarem stałego pobytu. Na gruncie k.c. stały pobyt wiąże się zatem z miejscowością, w której dana osoba przebywa, a nie z konkretnym adresem w tej miejscowości.

Poszukując właściwej interpretacji pojęcia miejsca stałego pobytu w prawie karnym, w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, że pojęcie to występuje w prawie administracyjnym, a konkretnie w Ustawie z 24 września 2010 r. o ewidencji ludności.

pod oznaczonym adresem z zamiarem stałego przebywania. Elementy składające się na adres określa natomiast art. 26 ust. 1 u.e.l. Co do zasady należą do nich: nazwa miejscowości, ulicy, numer domu i lokalu, nazwa województwa oraz kod pocztowy. Można zatem powiedzieć, że miejscem stałego pobytu według u.e.l. jest oznaczone adresem miejsce, w którym dana osoba zamieszkuje z zamiarem stałego przebywania. Prawnym wyrazem tego typu zamieszkania w tym miejscu jest zameldowanie na pobyt stały. Dodatkowo art. 25 ust. 3 u.e.l. stanowi, że miejscem stałego pobytu osoby zatrudnionej na statku żegluga śródlądowej lub morskiej albo zamieszkującej w związku z wykonywaniem pracy w ruchomym urządzeniu mieszkalnym jest siedziba pracodawcy zatrudniającego tę osobę. Analogiczne regulacje przewidywała obowiązująca wcześniej (do końca lutego 2015 r.) Ustawa z 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych¹⁶, dalej jako d.u.e.l.

Pojęcie stałego pobytu, ale już nie miejsca stałego pobytu, pojawia się także w prawie cywilnym – w art. 25 Kodeksu cywilnego z 23 kwietnia 1964 r.¹⁷, dalej jako

Okoliczność występowania pojęcia stałego pobytu w unormowaniach z zakresu gałęzi prawa innych niż prawo karne ma istotne znaczenie dla interpretacji tego pojęcia w obszarze prawa karnego. Biorąc pod uwagę spójność całego systemu prawa, należy zakładać, że ustawodawca używa tego samego pojęcia w tym samym znaczeniu we wszystkich gałęziach prawa, chyba że tego znaczenia nie da się pogodzić z właściwościami danej gałęzi i trzeba wtedy przyjąć swoiste dla niej znaczenie analizowanego pojęcia. W przypadku stałego pobytu problemem jest już to, że pojęcie to inaczej rozumie się w prawie administracyjnym i w prawie cywilnym. W każdym razie w proponowanych przez doktrynę prawa karnego interpretacjach pojęcia miejsca stałego pobytu pojawiają się odwołania wprost do regulacji wspomnianych gałęzi prawa, jak również odwołania do treści tych regulacji, ale bez wskazania na ich źródła, oraz próby ujęć oryginalnych, dostosowanych do potrzeb prawa karnego.

2. Kodeks karny

Jeśli chodzi o pojęcie miejsca stałego pobytu używane w kontekście zakazu zmiany takiego miejsca jako elementu kary ograniczenia wolności (z którą to karą omawiane pojęcie jest w historii prawa karnego związane najdłużej), stosunkowo niewielu

15 Tekst jedn. Dz.U. 2018, poz. 1382 z późn. zm.

16 Tekst jedn. Dz.U. 2006, nr 139, poz. 993 z późn. zm.

17 Tekst jedn. Dz.U. 2018, poz. 1025 z późn. zm.

autorów łączy je z definicją pobytu stałego zawartą w u.e.l. (a wcześniej w d.u.e.l.)¹⁸. Jest też pewna grupa przedstawicieli doktryny, którzy nie powoływali się co prawda wprost na d.u.e.l. czy u.e.l., ale z ich wy-

Koncepcji utożsamiającej miejsce stałego pobytu, o którym mówią przepisy dotyczące kary ograniczenia wolności, z miejscem stałego pobytu w rozumieniu przepisów administracyjnoprawnych zarzuca się

Jeśli chodzi o pojęcie miejsca stałego pobytu używane w kontekście zakazu zmiany takiego miejsca jako elementu kary ograniczenia wolności (z którą to karą omawiane pojęcie jest w historii prawa karnego związane najdłużej), stosunkowo niewielu autorów łączy je z definicją pobytu stałego zawartą w ustawie o ewidencji ludności.

powiedzi można wynioskować, że pojęcie miejsca stałego pobytu rozumieli podobnie jak te ustawy¹⁹.

- 18 Zob. R. Zawłocki (w:) M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część ogólna*, t. 2: *Komentarz do artykułów 36–116*, Warszawa 2010, s. 62 (choć jednocześnie autor nie-konsekwentnie przyjmuje inne rozumienia miejsca stałego pobytu, w tym nawiązuje do art. 25 k.c. – tamże, s. 62–63); E. Hryniewicz-Lach (w:) M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część ogólna*, t. 2, Warszawa 2015, s. 32, przy czym autorka podnosi, że nie ma przeszkód, aby miejsce stałego pobytu określać też zgodnie z art. 25 k.c., co zresztą sama czyni na s. 28 cyt. komentarza; w kolejnym wydaniu komentarza, z 2017 r., opowiada się wszakże jednoznacznie za powiązaniem miejsca stałego pobytu z u.e.l. – tamże (w:) M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Art. 1–116*, Warszawa 2017, s. 627; A. Ziółkowska (w:) V. Konarska-Wrzošek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 279; R. Giętkowski (w:) R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 322–323.
- 19 Zob. Z. Cwiągalski (w:) K. Buchała i in., *Komentarz do Kodeksu karnego. Część ogólna*, Warszawa 1994, s. 243; J. Szumski (w:) M. Kalitowski i in., *Kodeks karny. Komentarz*, t. 2, Gdańsk 1999, s. 25–26; M. Szewczyk (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Kraków 2004, s. 646 (w późniejszej publikacji autorka zdaje się jednak zmieniać zdanie). Wszyscy

jednak, że jest niesatysfakcjonująca z punktu widzenia potrzeb prawa karnego²⁰. Są bowiem skazani niezameldowani nigdzie na pobyt stały (niezameldowani w ogóle albo zameldowani tylko na pobyt czasowy), a ponadto skazani zameldowani na pobyt stały mogą faktycznie nie przebywać w miejscu pobytu stałego w czasie odbywania kary (np. z powodu opuszczenia tego miejsca i niedopełnienia obowiązku wymeldowania się albo wyjazdu z tego miejsca bez zamiaru jego

- troje wymienieni autorzy zwracają uwagę na to, że miejsce stałego pobytu nie musi pokrywać się z miejscem zameldowania, bo dla skuteczności kary istotne jest faktyczne miejsce przebywania skazanego. Ponadto zob. K. Politowicz, *Uwagi na tle wymiaru i wykonywania kary ograniczenia wolności*, „Probacja” 2013, nr 2, s. 101; R. Giętkowski (w:) R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 293.
- 20 Zob. E. Zielińska, *Zakaz zmiany miejsca pobytu oraz zakaz sprawowania funkcji w organizacjach społecznych – związane z karą ograniczenia wolności*, „Nowe Prawo” 1973, nr 4, s. 562; R. Giętkowski, *Kara ograniczenia wolności w polskim prawie karnym*, Warszawa 2007, s. 73; A.T. Olszewski, *Zakaz zmiany miejsca pobytu jako element kary ograniczenia wolności*, „Państwo i Prawo” 2009, nr 12, s. 84; M. Szewczyk, *Kara ograniczenia wolności* (w:) M. Melezini (red.), *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej*, Warszawa 2016, s. 195.

zmiany). Ta ostatnia okoliczność istotna jest z perspektywy wykonywania kary ograniczenia wolności, gdyż art. 54 k.k.w. stanowi, że karę tę co do zasady wykonuje się w miejscu stałego pobytu lub zatrudnienia skazanego albo w niewielkiej odległości od tego miejsca, natomiast z art. 55 § 1 k.k.w. wynika, że nadzór nad wykonaniem wspomnianej kary należy do sądu rejonowego, w którego okręgu kara ta jest wykonywana. Z kolei kontrolę nad wykonywaniem tej kary oraz obowiązków nałożonych na skazanego sprawuje sądowy kurator zawodowy właściwy ze względu na miejsce stałego pobytu skazanego (art. 55 § 2 w zw. z art. 169 § 4 k.k.w.). Nieprzebywanie skazanego w jego miejscu stałego pobytu może zatem poważnie utrudnić, jeśli

stwierdzenia, że dana osoba ma inne miejsce stałego pobytu. Z punktu widzenia prawa karnego znaczenie ma tylko rzeczywiste, a nie formalne, wynikające z faktu zameldowania, miejsce stałego pobytu, choć na ogół to drugie jest kluczowe dla ustalenia pierwszego. Nadal jednak pozostaje problem ze skazanymi, którzy nie mają rzeczywistego miejsca stałego pobytu (np. zmieniającymi ciągle swoje miejsce pobytu z uwagi na niestabilizowany tryb życia) i którzy, mając takie miejsce, nie przebywają w nim, a pozostają np. w miejscu pobytu czasowego.

Przywoływana A. Ornowska podniosła ponadto, że rozumienie przez miejsce stałego pobytu miejsca oznaczonego adresem jest nie do pogodzenia z cyto-

W nauce prawa karnego jest grupa zwolenników łączenia, związanego z karą ograniczenia wolności, pojęcia miejsca stałego pobytu z miejscem zamieszkania określonym w art. 25 k.c.

nawet nie uniemożliwić, sprawowanie efektywnego nadzoru i skutecznej kontroli nad wykonywaniem kary. Powyższe rozumowanie, jak słusznie zauważa Alicja Ornowska²¹, obarczone jest jednak pewnym błędem. Miejsca stałego pobytu nie można bowiem traktować jako synonimu miejsca zameldowania na pobyt stały. Owszem, co do zasady te miejsca powinny się pokrywać. Zameldowanie na pobyt stały ma wszakże charakter wtórny w stosunku do zamieszkiwania pod oznaczonym adresem z zamiarem stałego pobytu. Jest ono urzędowym powiedzeniem takiego zamieszkiwania. Brak zameldowania na pobyt stały nie oznacza, że dana osoba nie ma miejsca stałego pobytu w rozumieniu u.e.l. Podobnie niedopełnienie obowiązku wymeldowania z dotychczasowego miejsca pobytu stałego nie stanowi przeszkody do

wanym art. 54 k.k.w., wedle którego miejscem wykonywania kary ograniczenia wolności jest w pierwszej kolejności miejsce stałego pobytu skazanego²². Z tym poglądem trudniej się zgodzić, bo można wyobrazić sobie wykonywanie kary ograniczenia wolności w jej podstawowej postaci, jaką jest kara z obowiązkiem nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne (art. 34 § 1a pkt 1 k.k.) w postaci telepracy²³, choć z pewnością w bardziej odległej przeszłości nie było to możliwe.

W nauce prawa karnego wyraźna jest również grupa zwolenników łączenia, związanego z karą ograniczenia wolności, pojęcia miejsca stałego pobytu z miejscem zamieszkania określonym w art. 25 k.c.²⁴ I ta kon-

21 Zob. A. Ornowska, *Kara ograniczenia wolności w świetle nowelizacji Kodeksu karnego i Kodeksu karnego wykonawczego*, Opole 2013, s. 153.

22 Zob. tamże, s. 155.

23 Por. R. Giętkowski (w:) R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny...*, dz. cyt., Warszawa 2015, s. 296.

24 Zob. E. Zielińska, *Zakaz zmiany...*, dz. cyt., s. 562; R. Giętkowski, *Kara ograniczenia wolności...*, dz. cyt., s. 73, A.T. Ol-

cepcja nie jest wolna od zarzutów. Przede wszystkim uprzywilejowuje ona mieszkańców większych miejscowości, w stosunku do których zakaz zmiany miejsca stałego pobytu nie będzie obejmował przeprowadzki nawet do odległego miejsca w ramach tej samej miejscowości, podczas gdy samowolne przeniesienie się w inne, stosunkowo bliskie miejsce poza niewielką miejscowość będzie stanowiło złamanie tego zakazu, co narusza zasadę równego traktowania²⁵. Tymczasem częste zmiany adresu w obrębie jednej miejscowości mogą bardziej utrudnić kontrolę wykonywania kary niż samowolna przeprowadzka na niewielką odległość, ale do innej miejscowości²⁶. W ogóle z punktu widzenia potrzeb wykonywania kary ograniczenia wolności istotniejsze są zmiany adresu niż zmiany miejscowości zamieszkania. Znajomość aktualnego adresu zamieszkania jest bowiem niezbędna do realizacji przewidzianego przez art. 60 k.k.w. uprawnienia sądu i sądowego kuratora zawodowego do żądania w każdym czasie od skazanego wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary i wzywania w tym celu skazanego do osobistego stawiennictwa²⁷, a także związanego z tym uprawnieniem kuratora do wejścia do mieszkania skazanego (art. 169 § 3 w zw. z art. 55 § 2 k.k.w.). Wykładni wiążącej pojęcie miejsca stałego pobytu, używane w przepisach o karze ograniczenia wolności, z miejscem zamieszkania, o którym mówi art. 25 k.c., można ponadto zarzucić, że jest niedostosowana do przypadków, gdy skazany nie ma miejsca stałego pobytu w rozumieniu tego artykułu²⁸.

Podnosi się także, że omawiana interpretacja pojęcia „miejsce stałego pobytu” wymaga od i tak już przeciążonych sądów dokonywania dodatkowych, czasem

szewski, *Zakaz zmiany...*, dz. cyt., s. 86; A. Grześkowiak (w:) A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 279; M. Szewczyk, *Kara ograniczenia wolności...*, dz. cyt., s. 195.

- 25 Por. E. Zielińska, *Zakaz zmiany...*, dz. cyt., s. 562; R. Giętkowski, *Kara ograniczenia wolności...*, dz. cyt., s. 74–75; A. Ornowska, *Kara ograniczenia wolności...*, dz. cyt., s. 154.
- 26 Por. A. Ornowska, *Kara ograniczenia wolności...*, dz. cyt., s. 154.
- 27 Por. E. Hryniewicz-Lach (w:) M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny...*, dz. cyt., Warszawa 2017, s. 627.
- 28 Por. A. Ornowska, *Kara ograniczenia wolności...*, dz. cyt., s. 153.

trudnych ustaleń co do zamiaru stałego pobytu po stronie skazanego²⁹. Przyjmuje się bowiem, że miejsce stałego pobytu powinno być określone w wyroku skazującym na karę ograniczenia wolności³⁰. Ten sam problem występuje jednak w przypadku uznania, że miejsce stałego pobytu należy rozumieć tak jak w u.e.l. (d.u.e.l.). Wtedy też trzeba ustalić zamiar skazanego – co do stałego przebywania w danym miejscu. Problem ten mogłyby wszakże rozwiązać odpowiednie oświadczenia oskarżonych co do ich zamiarów w tej mierze, składane po pouczeniu o ich skutkach³¹. Sąd mógłby się na nich opierać przy wskazaniu w wyroku miejsca stałego pobytu, chyba że z posiadanych informacji jednoznacznie wynikałoby, że miejsce stałego pobytu skazanego jest inne niż podane w jego oświadczeniu.

Oprócz dwóch przedstawionych interpretacji w wypowiedziach przedstawicieli doktryny dotyczących kary ograniczenia wolności pojawiają się również koncepcje swoiste, dostosowujące powyższe interpretacje do potrzeb prawa karnego lub nadające znaczenie pojęciu miejsca stałego pobytu w oderwaniu od tych interpretacji. Do pierwszych należy zaliczyć poglądy, zgodnie z którymi miejsce stałego pobytu to miejsce, gdzie skazany jest zameldowany na stałe i gdzie stale zamieszkuje³², miejsce zameldowania na

29 Zob. R. Giętkowski, *Kara ograniczenia wolności...*, dz. cyt., s. 75; A. Ornowska, *Kara ograniczenia wolności...*, dz. cyt., s. 155.

30 Zob. R. Giętkowski, *Kara ograniczenia wolności...*, dz. cyt., s. 75; R. Zawłocki (w:) M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny...*, dz. cyt., t. 2, Warszawa 2010, s. 60; E. Hryniewicz-Lach (w:) M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny...*, dz. cyt., Warszawa 2017, s. 628. O wiele mniej kategoryczne stanowisko zajęła E. Zielińska, zdaniem której mogłyby być celowe, by sądy określały w wyroku, jakiej miejscowości nie wolno skazanemu opuszczać bez ich zgody (*Zakaz zmiany...*, dz. cyt., s. 562). Podobnie B.J. Stefańska (w:) M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 201.

31 Por. R. Giętkowski, *Kara ograniczenia wolności...*, dz. cyt., s. 75; T. Huminiak, K.A. Politowicz, *Nowe przesłanki ustalania własności sądu w art. 3 k.k.w. i ich wybrane następstwa w postępowaniu wykonawczym*, „Probacja” 2013, nr 1, s. 152.

32 Zob. W. Świda (w:) I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 182. Takie ujęcie nie daje jednak odpowiedzi na pytanie, co będzie miejscem

pobyt stały, a w przypadku osób niezameldowanych na taki pobyt – miejsce zamieszkania w rozumieniu art. 25 k.c.³³, czy tak rozumiane miejsce zamieszkania, ale w odniesieniu do małych miejscowości interpretowane elastycznie, z uwzględnieniem miejscowości sąsiednich, by sytuacja prawna skazanych była porównywalna bez względu na wielkość miejscowości, w których zamieszkują³⁴. Koncepcja drugiego rodzaju, dość szeroko reprezentowana w doktrynie, zakłada, że miejscem stałego pobytu jest miejsce faktycznego stałego przebywania skazanego, w oderwaniu od jego zamiaru, bo tylko faktyczne przebywanie ma znaczenie dla kontroli nad wykonywaniem kary ograniczenia wolności, przy czym zazwyczaj autorzy nie precyzują, czy rozumieją to miejsce jako adres, czy jako miejscowość³⁵, co czyni wówczas tę interpretację niewystarczającą do ustalenia, na czym polega zakaz zmiany

- stałego pobytu osób zameldowanych na pobyt stały i niezameldowanych w miejscu zameldowania oraz osób w ogóle niezameldowanych na pobyt stały. Zdaniem R. Zawłockiego właściwe byłoby wtedy miejsce faktycznego stałego pobytu, co mocno zbliża to ujęcie do pierwszej z przedstawionych interpretacji – zob. R. Zawłocki (w): M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny...*, dz. cyt., t. 2, Warszawa 2010, s. 60.
- 33 Zob. J. Kamiński, S. Linek, A. Staczyńska, *Zasady wykonywania kary ograniczenia wolności*, Warszawa 1974, s. 15. Zob. także krytykę tego poglądu ze względu na będące jego skutkiem niedopuszczalne różnicowanie praw osób skazanych w związku z zakresem zakazu zmiany miejsca stałego pobytu (adresu lub miejscowości) w: R. Giętkowski, *Kara ograniczenia wolności...*, dz. cyt., s. 74.
- 34 R. Giętkowski, *Kara ograniczenia wolności...*, dz. cyt., s. 75. Stanowisko to zostało skrytykowane jako nieznajdujące oparcia w obowiązujących przepisach prawa – zob. A.T. Olszewski, *Zakaz zmiany...*, dz. cyt., s. 85; A. Ornowska, *Kara ograniczenia wolności...*, dz. cyt., s. 154, przyp. 523.
- 35 Zob. J. Śliwowski, *Kara ograniczenia wolności. Studium penalistyczne*, Warszawa 1973, s. 67; J. Wojciechowska (w): G. Rejman (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 858; Z. Sienkiewicz (w): O. Górniok (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 112; G. Łabuda (w): J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 298; J. Jakubowska-Hara (w): P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 145 (z tym że autorka wydaje się łączyć analizowane pojęcie z adresem); B.J. Stefańska (w): M. Filar (red.), *Kodeks karny...*,

miejsca stałego pobytu. Koncepcją zbliżoną do wymienionej jest propozycja A. Ornowskiej, by miejsce stałego pobytu rozumieć podobnie jak miejsce zwykłego pobytu w prawie prywatnym międzynarodowym, czyli jako miejscowość, w której ześrodkowana jest aktywność życiowa skazanego przy drugorzędnym znaczeniu (a nawet pominięciu) zamiaru przebywania w danym miejscu³⁶. Wątpliwe wydaje się jednak przenoszenie znaczeń pojęć ze specyficznych obszarów prawa, o wąskim zakresie stosowania, jakim jest prawo prywatne międzynarodowe, do gałęzi prawa o charakterze uniwersalnym, jak prawo karne. Poza tym nie można nie zauważyć, że w prawie prywatnym międzynarodowym występuje pojęcie zwykłego pobytu, a nie pobytu stałego, zatem nie powinny to być pojęcia tożsame.

Różnorodność stanowisk co do sposobu rozumienia pojęcia miejsca stałego pobytu związanego z karą ograniczenia wolności jest, jak można zauważyć, duża. O ile jednak dawniej, kiedy w prawie karnym materialnym pojęcie to występowało tylko w takim związku i brak było dla niego wyraźnych tropów interpretacyjnych, można było bronić większości z przedstawionych stanowisk, choć wszystkie one miały różne wady, o tyle sytuacja zmieniła się diametralnie 1 stycznia 2012 r., od kiedy na podstawie art. 41b § 3 k.k. można było orzec obowiązek przebywania skazanego w miejscu stałego pobytu, z zastosowaniem systemu dozoru elektronicznego. Nie budzi wątpliwości to, że miejsce stałego pobytu, o którym mówi przywołany przepis, należy rozumieć tak jak w u.e.l. (wcześniej d.u.e.l.), a więc jako miejsce oznaczone adresem³⁷. Dozoru stacjonarnego nie da się wykonywać w inaczej oznaczonym miejscu, np. jako miejscowości (por. art. 43na k.k.w.). Jeśli w tej samej ustawie używane jest to samo

- dz. cyt., s. 201 (z tym że autorka wyraźnie łączy stały pobyt z określoną miejscowością, a nie adresem).
- 36 Zob. A. Ornowska, *Kara ograniczenia wolności...*, dz. cyt., s. 148–149 i 155.
- 37 Por. M. Mozgawa (w): M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 573; M. Kulik, *Zakaz wstępu na imprezę masową* (w): P. Daniluk (red.), *Środki karne, przepadek i środki kompensacyjne w znowelizowanym Kodeksie karnym*, Warszawa 2017, s. 162. Na temat miejsca stałego pobytu w związku z systemem dozoru elektronicznego będzie jeszcze mowa w dalszej części opracowania.

pojęcie, zakładając racjonalność ustawodawcy, powinno być rozumiane tak samo. Sytuacja stała się jeszcze wyraźniejsza w okresie obowiązywania przepisu art. 34 § 1a pkt 2 k.k. (1 lipca 2015 r. – 15 kwietnia 2016 r.), kiedy to w jednym artykule, poświęconym

Powyższe doprowadziło piszącego te słowa do zmiany poglądu co do rozumienia pojęcia miejsca stałego pobytu, o którym mówi art. 34 § 2 pkt 1 k.k. Pierwotnie opowiadał się on za nadaniem mu treści zgodnej ze znaczeniem pojęcia „miejsce zamieszkania” w k.c.,

Sytuacja w prawie karnym zmieniła się 1 stycznia 2012 r., od kiedy na podstawie art. 41b § 3 k.k. można było orzec obowiązek przebywania skazanego w miejscu stałego pobytu, z zastosowaniem systemu dozoru elektronicznego. Nie budzi wątpliwości to, że miejsce stałego pobytu, o którym mówi przywołany przepis, należy rozumieć tak jak w ustawie o ewidencji ludności.

karze ograniczenia wolności, pojęcie miejsca stałego pobytu użyte było dwukrotnie – raz w kontekście zakazu zmiany tego miejsca, a drugi raz w kontekście obowiązku pozostawania w takim miejscu, z zastosowaniem systemu dozoru elektronicznego. W tym przypadku też budziło wątpliwości to, że obowiązek pozostawania w miejscu stałego pobytu oznaczał obowiązek pozostawania w miejscu pobytu stałego w rozumieniu art. 25 ust. 1 u.e.l.³⁸ Jeśli zaś to samo pojęcie używane w tej samej ustawie powinno być rozumiane tak samo, to tym bardziej powinno być rozumiane tak samo na gruncie tego samego artykułu danej ustawy³⁹.

38 Zob. E. Hryniewicz-Lach (w:) M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny...*, dz. cyt., t. 2, Warszawa 2015, s. 27–28; M. Szewczyk, *Kara ograniczenia wolności...*, dz. cyt., s. 219. Obie autorki trafnie przy tym zauważają, że miejsce stałego pobytu nie musi być tożsame z miejscem stałego zameldowania.

39 W odniesieniu do „miejsca stałego pobytu” użytego w art. 34 k.k. w brzmieniu sprzed 15 kwietnia 2016 r. odmiennie

ewentualnie z modyfikacją jego zakresu w przypadku niewielkich miejscowości. W 2015 r. zajął już jednak stanowisko, że miejsce stałego pobytu oznacza adres, pod którym skazany zamieszkuje z zamiarem stałego pobytu, wkrótce potem wiążąc to pojęcie z art. 25 ust. 1 u.e.l. i zaznaczając, że miejsce to generalnie powinno być tożsame z miejscem zameldowania skazanego na pobyt stały, choć nie zawsze będzie musiało tak się zdarzyć (chodzi tu zatem o rzeczywiste miejsce stałego pobytu)⁴⁰. Wydaje się jednak, że to stanowisko wymaga jeszcze pewnego uzupełnienia. Jak zaznaczono powyżej, dla skuteczności kontroli nad wykonywaniem kary ograniczenia wolności potrzebne jest, by miejsce stałego pobytu było miejscem, w którym skazany zwykle przebywa, w którym zazwyczaj można go zastać. Może się tymczasem zdarzyć nawet tak, że w okresie odbywania kary skazany w ogóle nie będzie

E. Hryniewicz-Lach (w:) M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny...*, dz. cyt., t. 2, Warszawa 2015, s. 28.

40 Zob. publikacje R. Giętkowskiego przywołane w przyp. 18, 19, 24 i 34.

przebywał w miejscu stałego pobytu (rzeczywistym miejscu stałego pobytu w rozumieniu art. 25 ust. 1 u.e.l.), a będzie można go zastać tylko w miejscu pobytu czasowego. Z perspektywy wykonywania kary nie ma znaczenia, jaki zamiar stałego przebywania ma skazany w ogólności, ale to, jaki ma tego typu zamiar na czas odbywania kary⁴¹. Podobnie w przypadku obowiązku przebywania skazanego w miejscu stałego pobytu, z zastosowaniem systemu dozoru elektronicznego, orzkanego na podstawie art. 41b § 3 k.k., dla

ślonego w art. 41b § 3 k.k., a tym samym naruszającą zasadę *nulla poena (sanctio) sine lege*.

Na podstawie dotychczasowych rozważań można stworzyć definicję miejsca stałego pobytu dla potrzeb prawa karnego materialnego, a następnie trzeba by rozważyć, czy definicję tę można wykorzystać w innych obszarach prawa karnego, by zapewnić spójność definicyjną całego systemu prawa karnego. Definicja ta, jak przyjęto powyżej, oparta jest na definicji stałego pobytu zawartej w u.e.l., co służy też spójności

Miejscem stałego pobytu jest oznaczone adresem miejsce, w którym dana osoba zamieszkuje z zamiarem stałego przebywania, z tym że jeśli wobec niej został zastosowany na czas określony jakiś środek przewidziany przez prawo karne, zamiar ów należy odnosić do okresu zastosowania tego środka.

określenia tego miejsca relevantny jest zamiar stałego pobytu odnoszony wyłącznie do okresu, na jaki ten obowiązek został orzeczony. W sytuacji, gdy skazany długotrwale przebywa poza miejscem stałego pobytu, czyli w miejscu pobytu czasowego, i z perspektywy okresu wykonywania wspomnianego obowiązku to ostatnie miejsce pełni funkcję miejsca pobytu stałego, wymaganie od skazanego, by na czas trwania określonych imprez masowych przemieszczał się do miejsca swojego stałego pobytu w podstawowym znaczeniu tego pojęcia, nieraz znacznie odległego od miejsca pobytu czasowego, mogłoby powodować dodatkową dolegliwość, wykraczającą poza treść obowiązku okre-

systemu całego prawa polskiego. Trzeba bowiem zauważyć, że stały pobyt w tym systemie definiowany jest tylko w u.e.l. i że to właśnie ta ustawa posługuje się określeniem „miejsce stałego pobytu”. Wspomniana definicja mogłaby brzmieć w sposób następujący: miejscem stałego pobytu jest oznaczone adresem miejsce, w którym dana osoba zamieszkuje z zamiarem stałego przebywania, z tym że jeśli wobec niej został zastosowany na czas określony jakiś środek przewidziany przez prawo karne, zamiar ów należy odnosić do okresu zastosowania tego środka. Zastrzeżenie to jest niezbędne z uwagi na specyfikę prawa karnego i kontekst, w jakim omawiane pojęcie jest w nim używane. Sam zamiar stałego przebywania powinien być rozumiany tak jak na gruncie u.e.l.⁴² Miejsce stałego pobytu zazwyczaj będzie zaś ustalane na podstawie

41 Por. T. Huminiak, K.A. Politowicz, *Nowe przesłanki...*, dz. cyt., s. 152; E. Hryniewicz-Lach (w:) M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny...*, dz. cyt., t. 2, Warszawa 2015, s. 26 (wypowiedź autorki dotyczy nieobowiązującego już art. 34 § 1a pkt 2 k.k.).

42 Bliżej zob. D. Trzcńska (w:) K. Biernat i in., *Ustawa o ewidencji ludności. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 176–177; Z. Czarnik (w:) Z. Czarnik, W. Maciejko, P. Zaborniak, *Ustawa*

miejsca zameldowana, choć celowe byłoby jego określenie w oparciu o oświadczenie skazanego (oskarżonego) składane po pouczeniu go o jego skutkach⁴³.

3. Pozostałe ustawy karne

Zaproponowana definicja w pełni nadaje się do zastosowania przy interpretacji przepisów k.p.k. posługujących się pojęciem miejsca stałego pobytu, z tym że zawarte w niej zastrzeżenie nie jest tutaj potrzebne. Nie ma żadnych przeszkód, by pojęcie to rozumieć tak jak w u.e.l. (d.u.e.l.). Tak zresztą jest też rozumiane przez komentatorów k.p.k.⁴⁴ Z kolei w k.p.s.w. pojęcie miejsca stałego pobytu występuje razem z pojęciem stałego miejsca zamieszkania. Racjonalna jest wykładnia, by to pierwsze łączyć z art. 25 ust. 1 u.e.l., a drugie z art. 25 k.c.⁴⁵ Nie ma żadnego uzasadnienia dla tego, by tym pojęciami, których treść wypracowano w prawie administracyjnym i prawie cywilnym, nadawać inne znaczenia w kontekście przepisów k.p.s.w. I tu zatem okazuje się przydatna sformułowana powyżej definicja miejsca stałego pobytu.

Przechodząc do prawa karnego wykonawczego, należy zauważyć, że na gruncie u.w.k.p.w. zarysowała się

---

o ewidencji ludności. Komentarz, Warszawa 2016, s. 122–127 wraz z przywołanym w tych pozycjach orzecznictwem.

43 Por. T. Huminiak, K.A. Politowicz, *Nowe przesłanki...*, dz. cyt., s. 152–153.

44 Zob. S. Steinborn (w:) L.K. Paprzycki (red.), *Kodeks postępowania karnego*, t. 2: *Komentarz do art. 425–673*, Warszawa 2013, s. 1059; B. Nita-Światłowska (w:) J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 1634.

45 Por. A. Światłowski (w:) A. Sakowicz (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*, Warszawa 2018, s. 490–491. Miejsce stałego pobytu, o którym mówi art. 90 § 1 k.p.s.w., zdaje się też łączyć z u.e.l. T. Grzegorzcyk (*Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz LEX*, Warszawa 2012, s. 313). Odmiennie K. Dąbkiewicz (*Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 369), który uznaje, że zakresy znaczeniowe stałego miejsca zamieszkania i miejsca stałego pobytu pokrywają się i że oba pojęcia należy interpretować przez pryzmat przepisu art. 25 k.c. Trudno się jednak zgodzić z tym stanowiskiem w związku z tym, że ustawodawca w tym samym przepisie wyodrębnił oba pojęcia. Nie mogą więc mieć identycznych znaczeń.

pewna rozbieżność co do sposobu rozumienia miejsca stałego pobytu. W kontekście posiadania określonego miejsca stałego pobytu jako przesłanki zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego R.A. Stefański stanął na stanowisku, że stałym miejscem pobytu skazanego jest miejscowość, w której faktycznie koncentruje się życie skazanego, w której faktycznie on przebywa, a z reguły jest nim miejsce zamieszkania w rozumieniu art. 25 k.c.⁴⁶ Pogląd ten został skrytykowany ze względu na to, że celem dozoru elektronicznego jest zapewnienie pozostawania skazanego w konkretnym lokalu, a nie miejscowości, w wyznaczonych dniach i porach; lokalu, w odniesieniu do którego istnieje stabilna perspektywa zamieszkiwania w nim przez skazanego⁴⁷. Podniesiono jednak, że krytyka ta jest uzasadniona tylko w odniesieniu do dozoru stacjonarnego, ale już w przypadku dozoru mobilnego i zbliżeniowego dopuszczalna jest wykładnia miejsca stałego pobytu w związku z przesłanką zastosowania dozoru jako miejscowości, w której skazany posiada centrum życiowe⁴⁸. Należy wszakże uznać, że nieprawidłowym zabiegiem jest różnicowanie znaczenia pojęcia użytego w określonym przepisie w zależności od rodzaju tej samej instytucji prawnej, do której się odnosi, nie mówiąc już o różnicowaniu znaczenia tego samego pojęcia w jednej ustawie. Wnioski te zachowują też aktualność w stosunku do przepisów rozdziału VIIa k.k.w., poświęconego systemowi dozoru elektronicznego, zastępującego obowiązującą poprzednio u.w.k.p.w. Pod pojęciem miejsca stałego pobytu, którym posługuje się wymieniony rozdział, powinno się zatem rozumieć miejsce oznaczone adresem, przy czym z uwagi na to, że dla wykonywania dozoru (stacjonarnego) szczególne znaczenia ma to, by było to miejsce, w którym

46 Zob. R.A. Stefański, *Kara pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2007, nr 4, s. 36.

47 Zob. M. Rusinek, *Ustawa o dozorcze elektronicznym. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 47–48. Stanowisko to poparli A. Kiełtyka i A. Ważny (*Ustawa o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 84–85), dodatkowo powołując się na d.u.e.l.

48 Zob. I. Zgoliński (w:) J. Lachowski (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 187.

skazany faktycznie będzie w czasie jego wykonywania przebywał⁴⁹, zaproponowana w niniejszym opracowaniu definicja miejsca stałego pobytu, z zastrzeżeniem dotyczącym odnoszenia stałości pobytu do okresu wykonywania orzeczonych środków, okazuje się w tym kontekście bardzo przydatna.

Wśród przepisów k.k.w. posługujących się pojęciem miejsca stałego pobytu jest też – jak wspomniano

przy tym należy, że wprowadzenie w art. 54 k.k.w. pojęcia miejsca stałego pobytu zamiast wcześniejszego miejsca zamieszkania ustawodawca uzasadniał tym, że – w przeciwieństwie do tego ostatniego, o proweniencji cywilnoprawnej, mogącego sprawiać trudności z ustaleniem zamiaru stałego pobytu – miejsce stałego pobytu jest „stanem faktycznym, stosunkowo łatwym do stwierdzenia”⁵¹. Sformułowania te powtarza Kazi-

Nadal system prawa karnego pozostaje nieuporządkowany w zakresie pojęć związanych z przebywaniem w określonych miejscach. Kodeksy z obszaru szeroko rozumianego prawa karnego posługują się pojęciami miejsca (stałego) zamieszkania, miejsca zameldowania czy miejsca przebywania (bez zameldowania). Należałoby rozważyć, czy nie byłoby celowe zmienienie tych pojęć na miejsce stałego pobytu.

wcześniej – art. 54 określający miejsce wykonywania kary ograniczenia wolności. Z uwagi na jego sygnalizowane wcześniej powiązanie z zakazem zmiany miejsca stałego pobytu przewidzianym przez art. 34 § 2 pkt 1 k.k. oczywiste wydaje się, że miejsce wymienione w art. 54 k.k.w. powinno być rozumiane tak samo jak w prawnomaterialnych regulacjach dotyczących kary ograniczenia wolności, czyli co do zasady jako miejsce stałego pobytu w ujęciu u.e.l.⁵⁰ Odnotować

mierz Postulski⁵², dodając, że miejsce stałego pobytu oznacza pewien głębszy związek osoby z miejscem, stwierdzany – jak można się domyślać – bez badania zamiaru osoby co do przebywania w nim. Trudno wszelako zrozumieć, dlaczego miejsce stałego pobytu musiałyby być właśnie tak rozumiane, a nie tak jak w całym systemie prawa karnego. Sama deklaracja projektodawcy nie jest w tej sprawie wystarczająca. Poza tym przywołana koncepcja nie wyjaśnia, czy

49 Dodatkowo por. K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 292, gdzie autor pisze o miejscu stałego pobytu jako stanie faktycznym.

50 Por. R. Giętkowski (w.): R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny...*, dz. cyt., Warszawa 2017, s. 326. Za takim samym rozumieniem omawianego pojęcia, odwołującym się do prawa administracyjnego, opowiada się też L. Osiński (w.): J. Lachowski (red.),

Kodeks karny..., dz. cyt., s. 294. Odmienne, za rozumieniem nawiązującym do art. 25 k.c., K. Dąbkiewicz, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 292.

51 *Druk sejmowy nr 1394 z 21 listopada 2008 r.*, uzasadnienie, s. 49.

52 Zob. K. Postulski, *Kodeks karny...*, dz. cyt., s. 422–423. Podobnie też w komentarzu do art. 169 – tamże, s. 807–808.

miejsce stałego pobytu jest oznaczone co do miejscowości, czy co do adresu.

W odniesieniu do pozostałych przepisów k.k.w., w których występuje pojęcie miejsca stałego pobytu, także nie ma przeszkód, by przyjmować przy ich interpretacji postulowane rozumienie tego pojęcia, a czasem jest to nawet wysoce wskazane, jak np. w przypadku przepisów określających właściwość miejscową kuratora sprawującego dozór lub kontrolę nad skazanym i nakładających na skazanego zakaz zmiany miejsca stałego pobytu (por. wcześniejsze rozważania dotyczące kuratorskiej kontroli nad wykonywaniem kary ograniczenia wolności) czy przepisów ustalających właściwość jednostki Policji (w większych miastach jest więcej niż jedna jednostka Policji, więc pojmowanie miejsca pobytu jako miejscowości jest niewystarczające). Z kolei w przypadku art. 79a § 1 k.k.w., który stanowi, że przy przyjęciu do aresztu śledczego skazany informuje o miejscu stałego pobytu, wniosek, że miejsce to powinno być oznaczone adresem, potwierdza § 11 ust. 1 w zw. z § 1 ust. 1 pkt 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 23 czerwca 2015 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności⁵³, zgodnie z którym sprawdzenie tożsamości osadzonego w związku z przyjęciem go do jednostki penitencjarnej odbywa się na podstawie danych osobowych, do których zalicza się aktualne i poprzednie adresy zameldowania lub zamieszkania.

Okazuje się zatem, że możliwa jest – pożądana z punktu widzenia spójności systemu prawa karnego – jednolita wykładnia pojęcia miejsca stałego pobytu w tym prawie. Zaproponowana wykładnia nie posiada też wielu wad przyjmowanych dotychczas interpretacji. Nadal jednak system prawa karnego pozostaje nieuporządkowany w zakresie pojęć związanych z przebywaniem w określonych miejscach. Kodeksy z obszaru szeroko rozumianego prawa karnego posługują się też pojęciami miejsca (stałego) zamieszkania, miejsca zameldowania czy miejsca przebywania (bez zameldowania). Należałoby rozważyć, czy nie byłoby celowe zmienienie tych pojęć na miejsce stałego pobytu i w ogóle konsekwentne posługiwanie się tylko

jednym pojęciem pobytu z możliwością różnicowania go na pobyt w znaczeniu szerokim, pobyt stały i pobyt czasowy, które to określenia też występują w kodyfikacjach karnych. Jest to już wszakże zadanie dla ustawodawcy.

Bibliografia

- Andrejew I., Świda W., Wolter W., *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973.
- Biernat K. i in., *Ustawa o ewidencji ludności. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Buchała K. i in., *Komentarz do Kodeksu karnego. Część ogólna*, Warszawa 1994.
- Czarnik Z., Maciejko W., Zaborniak P., *Ustawa o ewidencji ludności. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Daniluk P. (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Dąbkiewicz K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2015.
- Dąbkiewicz K., *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Giezek J. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna, Komentarz*, Warszawa 2007.
- Giętkowski R., *Kara ograniczenia wolności w polskim prawie karnym*, Warszawa 2007.
- Górniok O. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2004.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz LEX*, Warszawa 2012.
- Grześkowiak A., Wiak K. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Huminiak T., Politowicz K.A., *Nowe przesłanki ustalania właściwości sądu w art. 3 k.k.w. i ich wybrane następstwa w postępowaniu wykonawczym*, „Probacja” 2013, nr 1, s. 141–181.
- Kalitowski M. i in., *Kodeks karny. Komentarz*, t. 2, Gdańsk 1999.
- Kamiński J., Linek S., Staczyńska A., *Zasady wykonywania kary ograniczenia wolności*, Warszawa 1974.
- Kiełtyka A., Ważny A., *Ustawa o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego. Komentarz*, Warszawa 2011.
- Konarska-Wrzošek V. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Królikowski M., Zawłocki R. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna, t. 2: Komentarz do artykułów 36–116*, Warszawa 2010.
- Królikowski M., Zawłocki R. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna, t. 2*, Warszawa 2015.
- Królikowski M., Zawłocki R. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Art. 1–116*, Warszawa 2017.

53 Dz.U. 2015, poz. 927 z późn. zm.

- Kulik M., *Zakaz wstępu na imprezę masową* (w:) P. Daniluk (red.), Środki karne, przepadek i środki kompensacyjne w znowelizowanym Kodeksie karnym, Warszawa 2017, s. 139–172.
- Lachowski J. (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Mozgawa M. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Olszewski A.T., *Zakaz zmiany miejsca pobytu jako element kary ograniczenia wolności*, „Państwo i Prawo” 2009, nr 12, s. 82–88.
- Ornowska A., *Kara ograniczenia wolności w świetle nowelizacji Kodeksu karnego i Kodeksu karnego wykonawczego*, Opole 2013.
- Paprzycki L.K. (red.), *Kodeks postępowania karnego*, t. 2: *Komentarz do art. 425–673*, Warszawa 2013.
- Politowicz K., *Uwagi na tle wymiaru i wykonywania kary ograniczenia wolności*, „Probacja” 2013, nr 2, s. 95–113.
- Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Rejman G. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 1999.
- Rusinek M., *Ustawa o dozorcze elektronicznym. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Sakowicz A. (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wyrocznia*, Warszawa 2018.
- Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Stefański R.A. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2015.
- Stefański R.A. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Stefański R.A., *Kara pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2007, nr 4, s. 29–48.
- Szewczyk M., *Kara ograniczenia wolności* (w:) M. Melezini (red.), *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej*, Warszawa 2016, s. 175–227.
- Śliwowski J., *Kara ograniczenia wolności. Studium penalistyczne*, Warszawa 1973.
- Zielińska E., *Zakaz zmiany miejsca pobytu oraz zakaz sprawowania funkcji w organizacjach społecznych – związane z karą ograniczenia wolności*, „Nowe Prawo” 1973, nr 4, s. 561–567.
- Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Kraków 2004.